

*Enes Prasko, asistent  
Doc. dr. Damir Kukić*

## **SIMULACIJA SOCIJALNOG RADA**

### **Sažetak**

*Bolonjski proces podrazumijeva i poboljšavanje nastavnih planova i programa, kao i uvođenje novih predmeta. Takva poboljšanja su predviđena za čitav evropski prostor visokog obrazovanja. Nastojanje da se uvedu novi predmeti u oblasti socijalnog rada, odnosno obrazovanja mladih za rad u zajednici, ima svoje prepreke i dileme, od onih praktičnih do epistemoloških i metodoloških.*

*Ključne riječi : socijalni rad, metodologija, obrazovanje, istraživanje*

### **Uvod**

Bolonjski proces, u kojem već nekoliko godina aktivno učestvuje Bosna i Hercegovina i njeni univerziteti, podrazumijeva nekoliko bitnih elemenata. Jedan od važnijih vezan je za unapređenje nastavnih planova i programa koji trebaju odgovoriti na zahtjeve modernog sistema obrazovanja, ali i na nove zahtjeve koje postavlja društvo u cjelini. Unapređenje curriculuma treba pratiti i usvajanje pojma *mobilnosti* – mobilnosti profesorskog kadra i studenata, što se ne može ostvariti bez mogućnosti komparacije univerzitetskih programa.

Taj proces podrazumijeva modernizaciju nastavnih planova i programa (uvođenje novih predmeta, osavremenjivanje pojedinih predmetno-planskih struktura, izražavanje stepena opterećenosti studenata kroz bodovanje). Sve to bi trebalo stvoriti uvjete za prepoznavanje i priznavanje bosanskohercegovačkih diploma širom Evrope, pa i šire. Iako primjena Bolonjske deklaracije nailazi na ozbiljne probleme (ne samo u BiH),<sup>1</sup> nema sumnje da će i u

---

<sup>1</sup> Bolonjskom procesu se upućuju zamjerke kako realizira ciljeve transnacionalnog kapitala, te kako zapostavlja ideju akademske zajednice kao

budućnosti postojati potreba za kvalitetnijim programima, te fleksibilnim i priznatim diplomama.

Uvođenje novih predmeta, odnosno kreiranje kvalitetnijih programa na dodiplomskim i postdiplomskim studijima, te saradnja s univerzitetima iz evropskih zemalja, jesu neki od važnijih zadataka univerziteta u BiH. U okviru svoje saradnje s NGO Forum Syd i Univerziteta iz Jonkopinga (Švedska), Pedagoški fakultet zeničkog univerziteta je u prilici da svoj curriculum obogati za nove sadržaje i predmete. Riječ je o projektu edukacije mladih ljudi za rad u lokalnoj zajednici.

### **(Ne)ovisnost disciplina**

Ovaj projekat, iako u skladu s modernim tendencijama u oblasti visokog obrazovanja, ima nekoliko svojih poteškoća. Jedna od njih je pragmatične prirode. Naime, nastojanje da se, u budućnosti, pokrene dodiplomski ili postdiplomski studij za obrazovanje mladih kako bi radili u lokalnoj zajednici kao neka vrsta socijalnih radnika, sudara se s pitanjem kakvu će diplomu imati oni koji završe tu vrstu studija. To jednostavno znači da nomenklatura zanimanja u BiH još uvijek ne prepoznaje određena zanimanja i vještine koje se usvajaju na evropskim univerzitetima – to je pitanje koje će se, uskoro, morati početi rješavati.

Drugi problem je onaj kojim će se baviti ovaj tekst, a vezan je za određena epistemološka pitanja. Ova tematika odnosi se na razmatranje predmeta i ciljeva istraživanja, odnosno na analiziranje dilema koje se javljaju u primjeni metodologije društvenih istraživanja u socijalnom radu, koji je, po logici stvari, oblast u koju možemo svrstati obrazovanje mladih za rad u zajednici. Ta promišljanja ukazuju na nekoliko konkretnih stvari koje mogu biti zanimljive s aspekta njihove primjene u istraživanjima elemenata i efekata socijalnog rada i rada s mladima u društvenoj zajednici.

---

centra za kritičko promišljanje svih procesa i pojava u društvu. Pojedine analize, koje ocjenjuju neuspjeh bolonjskog procesa u Hrvatskoj, uočavaju i druge probleme. Tako se u tim analizama govori o tome kako je zapostavljeno pitanje cjelokupnog obrazovanja (posebno osnovnog i srednjeg), te kako neke evropske zemlje (poput Slovenije, Italije, Njemačke) primjenjuju tek neke elemente Bolonjske deklaracije, za razliku od Hrvatske, a mi dodajemo i BiH, koje uporno i neoprezno insistiraju na potpunoj transformaciji visokog obrazovanja, često stvarajući lošija i neefikasnija rješenja od onih prijašnjih. Pogledati: Feral Tribune, 28. 9. 2007., tekst “Visoko obrezovanje”.

Rad u zajednici (community work) se može definirati kao „proces pružanja pomoći ljudima kroz kolektivne akcije s ciljem poboljšanja vlastitih zajednica“ (Twelvetrees, 1). Dakle, model i kvalitet života u zajednicama se može stalno poboljšavati, a rad u zajednici, posebno rad s mladim ljudima, može doprinijeti ispunjenju tih ciljeva. Taj rad može biti opisan kao proces zasnovan na određenoj strukturi vrijednosti, te kao rad koji podrazumijeva kompleks određenih vještina.

Sistem vrijednosti je, uglavnom, zasnovan na pojmovima kao što su: pravda, poštovanje, demokratija, ljubav, te postizanje kvalitetnijeg života za ljude koji su, na neki način, diskriminirani ili poniženi u nekoj zajednici. Pojedini autori ističu kako ovaj sistem vrijednosti ima politički karakter. Tako su u Britaniji, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća, socijalni radnici svoj rad zasnivali na socijalnim i feminističkim analizama stanja u društvu.<sup>2</sup>

U nekim drugim slučajevima, socijalni radnici su svoj rad motivirali vrijednostima preuzetim iz „pacifizma ili kršćanstva“ (Twelvetrees, 9), odnosno iz različitih ideja koje su usmjerene prema unapređenju života u svijetu i reduciranju siromaštva. Iz toga proizilazi kako, u teorijskom i praktičnom smislu, rad u zajednici ima svoje temelje u različitim ideološkim i kulturološkim svjetonazorima i sistemima vrijednosti: „liberalnoj teologiji, zapadnoevropskom marksizmu s polovine 20. stoljeća, socijalnom radu, građanskim pravima, britanskim filantropskim pokretima, feminizmu...“ (Twelvetrees, 10)

U svakom slučaju, bez obzira na ovu raznolikost i prisustvo različitih vrijednosnih elemenata kao temelja za socijalni rad, ciljevi socijalnog rada u zajednici su fokusirani na uspostavi neposrednih odnosa s članovima zajednice. Kroz te odnose pojedinci se trebaju osposobiti i ohrabriti kako bi rješavali svoje vlastite i probleme zajednice na što efikasniji i kvalitetniji način.

Ali, pomenuta različitost ukazuje na pitanje konstituiranja znanosti socijalnog rada. Ovo pitanje se javlja na epistemološkoj ravni, a odražava se već kroz tumačenje statusa znanosti socijalnog rada. Jedna grupa autora smatra da socijalni rad ne može biti znanstvena disciplina, „jer nema svoju znanstvenu autonomiju; prema drugima on se izdvaja u poseban metateorijski okvir ali u području drugih znanstvenih disciplina, dok se s treće strane govori

---

<sup>2</sup> Twelvetrees, Alan (2002): *Community Work*, Third Edition, New York, Palgrave

o mogućnosti konstituiranja jedinstvene i integrativne znanosti socijalnog rada u sustavu temeljnih i primijenjenih društvenih disciplina.“ (Halmi, 19)

Ove dileme se javljaju u okviru nekih trendova koji prate kreiranje modernih teorijsko-znanstvenih koncepata i pristupa u društvenim istraživanjima. Neki od elemenata tih trendova su: „postupno jačanje teorijskih osnova metodologije društvenih istraživanja, uz razvoj specifične metodologije istraživanja u socijalnom radu“ (Halmi, 13), zatim preferiranje strukturalističko-funkcionalističkog pristupa u kojem preovladava kvantitativna paradigma, te jačanje integrativnog pristupa prilikom primjene različitih metoda („triangulacijska perspektiva“).

### Okvir za funkcije

Na epistemološkom nivou određene dileme javljaju se već kod naziva znanstvenog područja socijalnog rada. Tako se u Njemačkoj koristi izraz „teorija socijalnog rada“, u skandinavskim zemljama preovladava termin „agologija“, dok se u anglosaksonskim zemljama upotrebljava pojam „znanost socijalnog rada“. Epistemologija smatra da postoje tri osnovna uvjeta koja određuju da li neko područje ljudskog djelovanja ima status znanosti:

- jasno ograničeno polje istraživanja (predmet discipline),
- specifičan stručni jezik,
- specifična metodologija istraživanja.

Ako ovo primijenimo na dosadašnje iskustvo razvoja socijalnog rada i znanstvenog istraživanja te oblasti, vidjet ćemo kako postoje različita tumačenja tih pojmova, uprkos činjenici da funkcioniraju moderni studiji s poslijediplomskim specijalizacijama za to područje. Činjenica da socijalni rad nije u potpunosti definiran<sup>3</sup> pokazuje da već na epistemološkom nivou postoje značajne dileme oko utvrđivanja predmeta istraživanja.

Ovdje je potrebno istaći kako se, kroz istraživanje socijalnog rada, često koriste saznanja iz drugih disciplina i znanstvenih oblasti. Tako su izražene tendencije koje socijalni rad svode na područje politologije, jer se predmet socijalnog rada poistovjećuje s

---

<sup>3</sup> Halmi, Aleksandar (2001): *Metodologija istraživanja u socijalnom radu. Kvalitativni i kvantitativni pristup*, Zagreb, Alinea; “Je li socijalni rad autonomno znanstveno područje, subdisciplina unutar neke matične discipline ili obična profesionalna djelatnost bez ikakva znanstvenog identiteta?”

predmetom socijalne politike. Također se često, neutemeljeno i nekonzistentno, preuzimaju i postavke iz psihologijsko-psihijatrijskih disciplina, što ukazuje ne samo na problem definiranja predmeta istraživanja nego i na problem upotrebe metodologije istraživanja.

Sve ovo znači da područje znanosti socijalnog rada nije određeno, i to „ponajprije zbog nedovoljno jasno definiranoga epistemološkog statusa socijalnog rada u sustavu fundamentalnih i aplikativnih disciplina“ (Halmi, 22). Osim ovoga, problem predstavlja i činjenica da se brojne različite teorijske postavke preuzimaju i koriste u okviru izučavanja socijalnog rada. Preuzimanje tih postavki je nekritično, nekonzistentno, i zato predstavlja veliki problem u procesu stvaranja dosljedne teorije socijalnog rada.

Drugi kompleks problema pojavljuje se prilikom određivanja funkcije socijalnog rada u društvu. Naime, socijalni rad, pa tako i rad s mladima u zajednici, imao je svoje uspone tokom 20 stoljeća. Međutim, ni u tom periodu nije jasno utvrđeno da li se kroz socijalni rad analiziraju (preispituju), kritiziraju, ili afirmiraju određeni društveni procesi, odnosi i pojave. Uzrok toga počiva, između ostalog, i na činjenici da u ovoj oblasti nije bilo transkulturalnih i longitudinalnih istraživanja.

Ova pitanja su posebno došla do izražaja nakon 80-tih godina prošlog stoljeća kada se, kao dominantna ideološko-vrijednosna matrica, javlja (neo)liberalni oblik kapitalizma. Ta ideološka matrica insistira na stalnom uvećanju profita, makar i po cijenu reduciranja izdvajanja za socijalne potrebe (za potrebe socijalno ugroženih dijelova populacije, ili za poboljšanje standarda). Na taj način, na globalnoj sceni počinje da blijedi značaj države blagostanja, a do izražaja dolazi drugačiji vrijednosni sistem.

I na metodološkom nivou postoje dileme vezane za definiranje socijalnog rada. Razmatranje tih dilema i uloge socijalnog rada u društvu (kome i čemu služi socijalni rad) pokazuje da postoji nekoliko koncepcija koje nastoje uobličiti pojam socijalnog rada. **Pragmatična koncepcija** ističe kako su teorijske postavke generalizirane i kao takve neprimjenjive u konkretnim slučajevima.

Pragmatična koncepcija umnogome reducira značaj i sadržaj socijalnog rada na „socijalno zaštitarstvo i skrbništvo“ (Halmi, 24) socijalno ugroženih i marginaliziranih osoba u društvu. U tom procesu socijalni rad, prema ovoj koncepciji, nema potrebu da se

bavi cjelovitim socijalnim kontekstom niti strukturom ljudskih potreba, tako da se funkcijom socijalnog rada održava neka vrsta statusa quo, te konzervira aktualna situacija i odnosi.

Ova koncepcija podržava normativistički, formalistički pristup, koji preferira birokratiziran metod rada. Socijalni rad se, u tim okvirima, bavi samo odabranim pojedincima i njihovim porodicama, kroz formaliziranu već postavljenu administrativnu mrežu propisa i formulara. Tu nema mjesta kreativnosti, a predmet socijalnog rada se iluzorno povećava jer se, u sve lošijim ekonomskim uvjetima, neprestano povećava broj onih kojima je socijalna pomoć potrebna.

**Pozitivističko-funkcionalistička koncepcija** ističe kako se socijalni rad može koristiti kao pomoćna djelatnost. Na sličan način, kao pragmatična koncepcija, i funkcionalistički pristup locira socijalni rad kao društvenu djelatnost kojom se rješavaju aktuelni, pojedinačni slučajevi. Socijalni rad, definiran u skladu s funkcionalističkim postavkama, ima ulogu u procesu uspostave socijalne kontrole, (re)socijalizacije i discipliniranja. Ovakav pristup je, umnogome, određen i činjenicom da pozitivističko-funkcionalistička koncepcija počiva na stavu kako se društvene djelatnosti mogu mjeriti samo metodama prirodnih znanosti.

Ovim koncepcijama možemo pridodati i koncepciju teorijskog eklekticizma, koja je već implicitno spomenuta. Riječ je o koncepciji prema kojoj se u okviru socijalnog rada možemo služiti različitim znanstvenim disciplinama, metodama i teorijskim postavkama. Problem s takvim pristupom je najmanje dvostruk – s jedne strane, on uvjetuje nekonzistentno, nekritično i nelogično primjenjivanje različitih disciplina, te, istovremeno, producira nedostatak holističkog pristupa istraživanjima u oblasti socijalnog rada.

Ovo su sve problemi koji će stajati na putu formiranja jedinstvenog znanstvenog pristupa za istraživanja socijalnog rada i primjenu tih saznanja u praksi. Možda je rješenje u razvijanju nove paradigme – paradigme generičkog socijalnog rada (Halmi, 27), unutar koje integrativnost i interdisciplinarnost neće značiti puko spajanje postavki i metoda različitih znanosti, nego komplementarno povezivanje znanja, metoda i tehnika u jedinstvenu cjelinu.

Ta cjelina bi trebala biti označena kao socijalni rad čija je metodologija usmjerena ka generičkom procesu istraživanja i rješavanja problema u ovoj oblasti. Istraživanja ovog tipa

podrazumijevaju zahvatanje ljudskih života kao totaliteta povezanih sa svojim cjelovitim društvenim kontekstima. Jasno je kako će stvaranje takve holističke paradigme trajati dugo, ali i da je taj proces stvaranja već počeo. Isto tako je jasno da jedan mali dio doprinosa za kreiranje te paradigme može dati i realizacija navedenih projekata – od edukacije mladih za rad u zajednici, do uvođenja predmeta vezanih za edukaciju u domenu socijalnog rada na dodiplomskom studiju.

## **ZAVRŠNA RAZMATRANJA**

Edukacija mladih za socijalni rad, zatim za rad u zajednici, na rješavanju različitih konflikata, te edukacija za pružanje pomoći, jest vid obrazovanja koji je aktuelan za visoko obrazovanje. Usavršavanje curriculuma na dodiplomskim i poslijediplomskim studijima iz ove oblasti, iz nekoliko razloga, predstavlja izazov za edukacijske i pedagoške fakultete u BiH. Prvi razlog je činjenica da bolonjski proces insistira na kvalitetnim i uporednim modelima edukacije na prostoru čitave Evrope, u čemu nastoji učestvovati i bosanskohercegovački visokoškolski sistem.

Drugi razlog vezan je za činjenicu da je potrebno definirati predmet istraživanja u ovoj oblasti. To znači da bavljenje ovim problemima može doprinijeti razrješenju pojedinih dilema koje se javljaju na epistemološkom nivou. Osim toga, kontinuirana istraživanja na ovom području mogu preciznije profilirati adekvatnu metodologiju na osnovu koje će se teoretska saznanja i praktičan rad pretvoriti u jedinstvenu, holističku cjelinu i disciplinu. To bi znatno umanjilo nekritičan eklekticizam i preuzimanje različitih metodoloških i konceptualnih pristupa, što je itekako prisutno u domenu socijalnog rada.

Nova istraživanja socijalnog rada, razmatranja njegove namjene i identificiranje ciljnih grupacija, umnogome bi unaprijedili analitičan i kritičan diskurs. Na taj način bi se stvorili preduvjeti za kreiranje nove paradigme socijalnog rada. To bi bila adekvatna znanstvena osnova za buduća istraživanja i promišljanja cjelokupnih odnosa između pojedinaca i društvenih zbivanja u njihovim mikro i makro sredinama. Ujedno, to bi omogućilo moderan pristup istraživanju socijalnog rada i edukaciji mladih za rad u zajednici. Takvim pristupom bi se moglo oduprijeti neoliberalnoj ideološkoj redukciji uloge socijalnog rada.

## LITERATURA

- Arts Approaches to Conflict*. (1996.); Edited by Marian Liebmann. London&New York : Jessica Kingsley Publishers.
- Brajša, Pavao (1993.): *Pedagoška komunikologija. Razgovor, problemi i konflikti u školi*. Zagreb : Školske novine.
- Halmi, Aleksandar (1999.): *Temelji kvantitativne analize u društvenim znanostima*. Zagreb : Alinea.
- Halmi, Aleksandar (2001.): *Metodologija istraživanja u socijalnom radu. Kvalitativni i kvantitativni pristup*. Zagreb: Alinea.
- Mužić, Vladimir (1999.): *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb : EDUCA.
- Supek, Rudi (1961.): *Ispitivanje javnog mnijenja*. Zagreb: Naprijed.
- Termiz, Dževad (2003.): *Metodologija društvenih nauka*. Sarajevo: TKD Šahinpašić.
- Termiz, Dževad (2006.): *Statističke tehnike i postupci u politikološkim istraživanjima*. Lukavac : Grafitt.
- Twelvetrees, Alan (2002.): *Community Work*. Third Edition. New York: PALGRAVE.
- Zbornik radova (2006.): *Sistem preveniranja socijalnog isključivanja mladih*. Zenica: Islamski pedagoški fakultet.

## Novine

Sedmični list Feral Tribune; 28. 9. 2007.

## ABSTRACT

Bologna process also implies the improvement of curricula and teaching programs, as well as introduction of the new subjects. Such improvements have been foreseen in the entire European space of high education. Efforts to introduce new subjects in the area of social work, i.e., education of young people in the community work area are faced with its own obstacles and dilemmas, from those practical to those epistemological and methodological in nature.

**Key words** : social work, methodology, education, research